

Erik de Smedt

Vertalersportret

Erik de Smedt (1953) studeerde Nederlands, Duits en literatuurwetenschap in Antwerpen en Berlijn. Hij werkte aan een onderzoeksproject over de Wiener Gruppe en was vervolgens dertig jaar leraar. Hij schrijft over literatuur en beeldende kunst. Hij vertaalde onder meer toneel van Heiner Müller, proza van Konrad Bayer, Georg Heym en Gerhard Rühm, en vooral veel poëzie, zoals bijvoorbeeld de cyclus 'Bernsteinpark Kaliningrad' van Marion Poschmann. In 2022 voltooide hij zijn project op SoundCloud: honderd door hem vertaalde gedichten en korte prozastukken uit negen eeuwen Duitstalige literatuur. Dit portret verscheen eerder in de Poëziekrant en VertaalVerhaal dankt deze krant en Carl De Strycker voor de mogelijkheid het ook hier te publiceren.

Vertalersportret

Als je een levend dichter vertaalt, neem je dan contact op?

Het zou een gemiste kans zijn dat niet te doen. Vaak schotel ik de dichter vragen om toelichting, voorgestelde oplossingen en interpretaties voor. Tot mijn verwondering antwoorden dichters open en uitgebreid. Ze beschouwen je als een medeauteur voor wie ze geen geheimen hebben. Soms lezen ze zelfs hun gedicht(en) voor, wat de klank en het ritme ook in het Nederlands ten goede komt.

Ben je voorstander van een tweetalige editie? Waarom wel of waarom niet?

Gemengde gevoelens. Enerzijds moet een vertaald gedicht op eigen benen kunnen staan zonder dat de lezers met de brontekst hoeven te vergelijken. Ik maak immers geen hulpvertalingen. Een tweetalige editie kan de lezer ook een vergelijkende, evaluerende, schoolmeesterachtige leeshouding opdringen. Anderzijds is het zeker bij vormvaste en klankrijke gedichten een voordeel, bijvoorbeeld in een tweede fase, het origineel erbij te nemen. Poëzie vertalen is altijd naast winst ook verlies, hoezeer je ook je best doet om dat te beperken of te compenseren. Ik geef de voorkeur aan een elegante oplossing – een opdracht voor de vormgever: de oorspronkelijke tekst discreet erbij zetten.

Werk je vooral in opdracht? Doe je zelf voorstellen?

De verhouding is ongeveer fiftyfifty. Omdat ik er niet van hoef te leven, kies ik in principe wat ik vertaal. In het ideale geval – gelukkig waren die er meermaals – nodigt een festival een dichter uit van wie je spontaan al wat hebt vertaald en komt er een boekje. Bij mijn SoundCloud-project – honderd voorgedragen gedichten en kort proza – had ik natuurlijk de volledige vrijheid.

Op den duur ontstaat er een wisselwerking tussen vertaler en uitgever: Danny Dobbelaere (Zegwerk), Hennie Jetzes (Azul), Marc Vleugels. Festivals als Poetry International of Versopolis geven interessante opdrachten. Tijdschriftredacties hebben oren naar voorstellen. Zo publiceerde *Poëziekrant* mijn vertaling van Rilkes haast onbekende fallische hymnen.

Kan jij aan de hand van een door jou vertaald gedicht een of een aantal problemen/dilemma's en de door jou gevonden oplossing tonen?

In 2015 vertaalde ik Marion Poschmanns cyclus 'Bernsteinpark Kaliningrad'. De uitdaging was zowel de precisie en exactheid van de gedichten te behouden als hun emotionele impact op de lezer. Je moet streven naar een evenwicht tussen de middelpuntvliedende – de breuken, de heterogeniteit in beeldsferen/taalregisters – en de middelpuntzoekende krachten in elk gedicht: de betekenisamenhang op een dieper niveau, de eenheid scheppende rol van klank, voornamelijk alliteraties, en zinsritme.

Ik heb geprobeerd recht te doen aan klank én betekenis, al was het soms kiezen voor het ene en wat verliezen in het andere. Bij 'Zipfel von Licht' vond ik de semantisch exacte vertaling 'tippen van licht' te bizar en op het verkeerde been zetten. Ik heb geopteerd voor het wat vrijere, maar qua klank getrouwere 'snippers van licht'. De motto's van de cyclus had ik eerst gewoon in hedendaags Nederlands vertaald. Vervolgens heb ik geprobeerd de lichtjes tot erg archaïsche stijl ervan ook in onze taal patina (of craquelure) te geven.

Heinrich Heine

LI

Ze zaten bij thee aan de feestdis
en praatten over liefde een boel.
De heren die waren esthetisch,
de dames vol teder gevoel.

De liefde die hoort platonisch,
zei de saaie ambtenaar Drach.
Zijn eega glimlacht ironisch
maar dra toch verzucht ze: ach!

De kanunnik opent wijd zijn mond:
liefde zij nooit ofte nimmer ruw,
want dan wordt ze erg ongezond.
'Zou het?' lispelt de juffrouw schuw.

De gravin praat weemoedig:
de liefde, dat is een passie!
En presenteert goedmoedig
de bolle baron een traktatie.

Aan tafel was nog een plekje vrij;
mijn liefje, daar werd je gemist.
Je had zo mooi, schatje van mij,
verteld wat jij van liefde wist.

Heinrich Heine, *Buch der Lieder*, Lyrisches Intermezzo (1823)